

10. Файнер, В.М. (2014). *Полифония как язык духовно-музыкального мышления*

Восстановлено с <http://www.docplayer.ru/30144650-Polifoniya-kak-yazyk-duhovno-muzykalnogo-myshleniya.ht>.

11. Щербакова, А.И. (2012). *Феномен музыкального искусства в становлении и развитии культуры*. (Дис. докт. культурологии). ФГОУВПО «Краснодарский государственный университет культуры и искусств», Краснодар. Восстановлено с

<http://www.dslib.net/teorja-kultury/fenomen-muzykalnogo-iskusstva-v-stanovlenii-i-razvitiikultury.html>

12. Щербініна, О.М. (2005). *Формування музично-стильових уявлень майбутніх учителів музики у процесі інструментально-виконавської підготовки*. (Автореф. дис. канд. пед.наук). Ніжинський державний педагогічний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З МОЛОДЦЮ В США

Рокосовик Н.В.,

кандидат пед. наук, доцент кафедри іноземної філології Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»,

Булеза Б.Я.,

аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Ужгородського національного університету,

Мигалина З.І.

аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Ужгородського національного університету

SOCIAL AND PEDAGOGICAL WORK WITH YOUTH IN USA

Rokosovik N.V.,

candidate of pedagogic sciences, associate professor of foreign philology and translation department of Open international university of human development «Ukraine»,

Buleza B.J.,

post graduate student of general pedagogy and pedagogy of higher school department of Uzhhorod national university,

Myhalyna Z.I.

post graduate student of General Pedagogy and Pedagogy of Higher School Department of Uzhhorod national university

Анотація

В статті розглядаються питання соціально-педагогічної роботи з дітьми і молоддю в США, які мають відхилення у поведінці. Проаналізовано різні форми роботи з молоддю, яка вживає наркотики, а також з дітьми-мігрантами, які мають порушення в адаптації. Підкреслюється важливість зарубіжного досвіду для України.

Abstract

This article deals with the questions of social pedagogical work with vulnerable children and youth in USA. Different kinds of work with young drug users and migrant children with the problems of adaptation are analyzed. The importance of foreign experience for Ukraine is underlined.

Ключові слова: молодь, діти-мігранти, наркотики, відхилення у поведінці, соціально-педагогічна робота, США.

Keywords: youth, migrant children, drug, deviations, social and pedagogical work, USA.

Впродовж останніх років в Україні все більш актуальною стає проблема відхилень у поведінці неповнолітніх (вживання наркотиків, насильство, правопорушення та ін), що зумовлює пошук ефективних методів роботи з молоддю. Оскільки ця проблема сьогодні є актуальною для багатьох країн світу, доцільним вважаємо вивчення зарубіжного досвіду соціально-педагогічної роботи з молоддю, зокрема, США.

Отже, метою статті є аналіз організації соціально-педагогічної роботи з дітьми і молоддю, які мають відхилення у поведінці, в США.

Проблема зловживання молодими людьми наркотиками надзвичайно актуальна в США. Тому

вивченню різних аспектів наркотизації та її профілактиці присвячено багато досліджень. Так, добре відомі праці вчених А.Айчорна, Р.Бека, Д.Довнерса, Д.Каррена, М.Кірса, Р.Крейга, Е.Лемерта, Дж.Лоса, Р.Мертонна, Н.Моуслі, Д.Поттера, Т.Таннера, Г.Штеллера та ін., які презентують різні підходи до вивчення явища наркотизації: медичний (Д.Поттер), психологічний (Р.Крейг), педагогічний (М.Годштадт), соціологічний (Р.Мертон). Зауважимо, що педагогічний підхід в основному має місце в практичній роботі (в процесі реалізації різноманітних програм роботи з наркозалежними).

Аналіз літератури свідчить, що в зарубіжній науці наркозалежність зв'язана, перш за все, з соціально-педагогічною, психотерапевтичною роботою з особистістю, корекцією її внутрішніх якостей, а також з профілактичною роботою. Ця робота здійснюється широкою мережею соціальних служб, які надають підтримку молоді [1; 2].

Особливе місце належить профілактиці наркоманії, яка передбачає первинну, вторинну і третинну форми.

Первинна профілактика – це робота з популяцією умовно здорових людей, у якій існує визначена кількість осіб, що належать до групи ризику. У цей контингент можуть входити молоді люди, які вже пробували наркотики чи мають друзів, що вживають наркотики; особи з генетичною схильністю до психічних захворювань або особи, що знаходяться в несприятливих сімейних чи соціальних умовах і т.п. Первинна профілактика – це система дій, спрямована на формування позитивних стресостійких форм поведінки з одночасною зміною вже сформованих порушених форм.

Вторинна профілактика спрямована на популяцію осіб, у яких поведінка ризику вже сформована. До цієї групи відносяться особи, що вживають наркотики, але без сформованої фізичної залежності. Вторинна профілактика – це система дій, спрямована на зміну вже сформованих негативних форм поведінки і позитивний розвиток особистісних ресурсів і особистісних стратегій.

Третинна профілактика – це профілактика рецидивів. Вона спрямована на групу осіб, що мають залежність від наркотиків чи інших психоактивних речовин і бажають припинити їхнє вживання. Третинна профілактика – це система дій, які мають за мету зменшення ризику поновлення вживання наркотиків і активізацію особистісних ресурсів, що сприяють адаптації до умов середовища і формуванню соціально-ефективних стратегій поведінки. Загальними цілями первинної, вторинної і третинної профілактики є: допомога в усвідомленні форм власної поведінки; розвиток особистісних ресурсів і стратегій з метою адаптації до вимог середовища чи зміни дезадаптивних форм поведінки на адаптивні. Мета первинної профілактики – зниження попиту на наркотики й інші психоактивні речовини серед молоді, зменшення числа осіб, що входять у групу підвищеного ризику. Мета вторинної профілактики – зниження захворюваності наркоманією. Мета третинної профілактики – зменшення важких негативних медико-соціальних наслідків зловживання психоактивними речовинами.

Профілактична робота зосереджена в різноманітних програмах, які представлені в 3 моделях [3]: 1. Інформаційна модель. В основі цієї моделі – повідомлення про шкоду наркотиків. Передбачається, що у випадку надання достатньо серйозної і переконливої інформації стосовно потенційного ризику вживання наркотиків, зростають можливості формування негативного ставлення молоді до цього явища. Інформаційна модель має причинну зумовленість: від знання (про наркотики та їх шкоду) до зміни ставлення (на негативне) і до зміни поведінки

(утримання від вживання наркотиків). 2. Емоційна модель. В цій моделі відбувається зміщення акцентів з освітніх на почуттєві і, відповідно, здійснення впливу на саму особистість. Модель передбачає, що значна частина неповнолітніх і молоді вживають наркотики через особисті проблеми (низька самооцінка, низький статус в групі, невміння спілкуватися). Впливаючи на почуття, формуючи усвідомлення молодою людиною власної цінності і значимості, в багатьох випадках вдається досягти позитивних результатів – сформулювати критичне ставлення до наркотичних речовин. 3. Модель соціального впливу. Ця модель зосереджується на вивченні зовнішніх і внутрішніх впливів на особистість і навчає молодь способам протистояти негативним впливам.

Державна система профілактики в США передбачає: а) міжнародне співробітництво з попередження поширення і вживання наркотиків; б) правове забезпечення профілактики наркозалежності (закони, які гарантують пільги для працевлаштування, каральні, спеціальні закони, спрямовані на роботу з наркозалежними неповнолітніми; в) формування громадської думки щодо здорового способу життя, громадський осуд зловживання наркотики; г) кадрова політика (підготовка фахівців різного рівня для медичної, реабілітаційної роботи з наркозалежними; д) створення інститутів профілактики наркозалежності, наукові дослідження різних аспектів проблеми і їх впровадження в практику.

Профілактична робота здійснюється через педагогічну, соціально-педагогічну, соціальну діяльність. Педагогічна профілактична діяльність – це робота в освітніх закладах, яка проводиться з учнями, батьками на основі комплексного підходу, в єдності досягнення антинаркотичних цілей і вирішення завдань навчання і виховання. При цьому значна увага звертається на самопочуття учня в родині, школі. Соціально-педагогічна профілактична діяльність здійснюється в соціумі і реалізується через цілеспрямовані впливи в межах існуючих програм в терапевтичних установах, медичних закладах. Соціальна діяльність розглядається через взаємодію соціальних структур і є частиною державної політики.

Чільне місце в профілактичній роботі з молоддю посідає консультування.

Відзначимо, що консультування як особливий вид діяльності виник і здобув поширення в 60-х роках ХХ століття, коли почали створюватися перші асоціації професійних консультантів як відповідь на потреби людей, яким не властиві якісь клінічні порушення, але ті чи інші проблеми змушують їх шукати допомоги і підтримки фахівців.

Консультування найчастіше зв'язують з психологією. Проте роль консультанта можуть виконувати й лікарі, психіатри, педагоги, соціальні працівники, менеджери, працівники правоохоронних органів, чітко усвідомлюючи при цьому межі своєї компетенції.

Консультування – це сукупність процедур, спрямованих на допомогу людині у вирішенні про-

блем і прийнятті важливих рішень стосовно навчання, професійної кар'єри, шлюбу, сім'ї, здоров'я, вдосконалення особистості і міжособистісних взаємовідносин.

Аналіз наукової літератури (Г.Бурменська, І.Дубровіна, Р.Кочюнас, К.Роджерс та ін.) дає можливість узагальнити основні цілі і завдання консультування:

1. Консультування допомагає людині зробити правильний вибір і діяти у відповідності з її власними поглядами.

2. Консультування допомагає оволодіти новими способами поведінки.

3. Консультування сприяє розвитку особистості.

4. При консультуванні наголошується на відповідальності клієнта, тобто визнається, що незалежний індивід здатний при відповідних обставинах приймати самостійні рішення, а консультант тільки створює умови, які допомагають це краще зробити.

5. Серцевиною консультування є консультативна взаємодія між клієнтом і консультантом.

Отже, консультування має на меті: сприяти змінам у поведінці індивіда, щоб він міг жити продуктивніше, відчувати задоволеність від життя, незважаючи на всі життєві труднощі і перешкоди; розвивати вміння подолання труднощів, пристосування до нових життєвих умов і обставин; забезпечити ефективне прийняття життєво важливих рішень; розвивати вміння вступати і підтримувати на належному рівні міжособистісні контакти; полегшити реалізацію особистісного потенціалу індивіда.

Консультативна допомога може здійснюватися в різних формах і видах [4, с.95]. Так, за критерієм об'єкта допомоги консультування може бути індивідуальним і груповим. За віком – консультування дітей і дорослих. Просторовий критерій передбачає консультування контактне і дистантне, яке може здійснюватися в межах телефонного чи письмового консультування. За критерієм тривалості розрізняють екстрене, короткотривале, довготривале, одноразове, багаторазове консультування.

Досить ефективною є соціально-педагогічна профілактика, яка проводиться в спеціальних терапевтичних і медичних закладах спільно медиками, соціальними працівниками, волонтерами. Лікування осіб, схильних до зловживання наркотиками, розглядається як комплексна проблема, яка включає як медичну, так і соціально-компенсаторну допомогу, а також сприяє профілактиці рецидивів. В США створено багато програм роботи з наркозалежними, які розрізняються інтенсивністю, використанням різноманітних методик. Зокрема, широкою популярністю користується програма 12 кроків, або, так звана, Мінесотська модель. В межах цієї програми наркозалежність розглядається як невиліковне, але контрольоване захворювання. Метою програми є забезпечення максимального утримання від вживання наркотиків і покращення «стилю життя». В роботі з наркозалежними беруть участь медики, соціальні працівники, психологи, духовенство, а також наркозалежні в минулому

особи-волонтери. Програма починається з детоксикації і триває від 6 до 8 тижнів. Передбачається проведення лекцій, терапевтичних сеансів, бесід, дискусій, спільне читання і обговорення відповідної літератури, перегляд і обговорення відео.

Популярною в США є програма тренування життєвих навичок (LST - Life Skills Training). Вона формує пізнавально-поведінкові навички, які допомагають протистояти негативній рекламі, захищати права особистості, розвиває здатність до продуктивної комунікації [5, с. 513-521].

Програма використовує такі форми роботи, як групове обговорення, моделювання, проектування, вправління, психологічну підтримку, домашні завдання. Вчені відзначають значну ефективність програми впродовж багатьох років, оскільки після завершення програми суттєво зменшується рівень наркотизації серед молоді (обох статей, білих та афроамериканців) як в містах, так і в сільській місцевості

Інша проблемна група неповнолітніх – це діти-мігранти, яких у США дуже багато. Вивченню цієї проблеми присвячені праці Л.Картер, С.Ніето, Л.Олсен та інших учених. Міграційні процеси призводять до виникнення цілого комплексу проблем у дітей, які характеризуються певною специфікою і вимагають детального та невідкладного вирішення. Найважливішими серед них є: психологічні стреси, пов'язані з вимушеною зміною місця проживання (підлітки, в силу своєї залежності від дорослих, завжди є вимушеними мігрантами) і порушенням структури звичних культурно-комунікативних, родинно-сімейних, природно-територіальних та інших зв'язків; криза ідентичності, неузгодженість в системі цінностей і соціальних норм; загальна незадоволеність різними сторонами життєдіяльності і самим собою; труднощі пристосування до вимог системи середньої, середньої спеціальної або вищої освіти; труднощі адаптації до нового середовища спілкування, і як наслідок нерідко виникнення стану відчуженості, тривожності, психічної напруги й агресивності, підвищеної конфліктності та інші.

Особливо відчутними є освітні проблеми. Зокрема, діти з родин мігрантів мають значно нижчі показники в навчанні у порівнянні з дітьми, які народилися в США, а їх батьки вже багато років проживають в цій країні. Дуже мало з них продовжують навчання у вищих навчальних закладах.

Існує декілька груп освітніх проблем для дітей із сімей мігрантів, які проживають в США. Перша група проблем – лінгвістична, яка полягає в незнанні або недостатньому знанні англійської мови, що породжує інші когнітивні проблеми учнів (труднощі у вивченні інших предметів), а також соціальні проблеми (труднощі спілкування). Друга група нерозривно зв'язана з першою. Це – психолого-педагогічні проблеми, властиві сучасній організації процесу навчання дітей мігрантів в американських школах. Третя група проблем – це соціально-педагогічні проблеми (відхилення в поведінці, пору-

шення у спілкуванні). Всі ці проблеми значною мірою є наслідком недостатньої адаптації мігрантів до нових умов.

Згідно з результатами досліджень американських учених (Л.Картер, А.Колмен, С.Ніето, Л.Олсен та ін.), найважливішою умовою ефективності адаптаційного процесу дітей мігрантів є максимальне задоволення актуальних потреб, серед яких найбільше значення набувають потреби в: почутті спільності, спілкуванні, хороших взаєминах, приналежності до певної групи, отриманні знань, самореалізації, можливості бути самим собою, соціально-психологічної захищеності, впевненості в майбутньому, матеріальному благополуччі, сприятливих умовах навчання і проживання [6].

Серед багатьох об'єктивних факторів, що впливають на процес соціально-психологічної адаптації підлітків-мігрантів в нове соціокультурне середовище, особливе значення має школа як інститут соціалізації.

Саме в школі, що є вирішальним полікультурним освітнім середовищем, існує можливість створити всі умови для забезпечення ефективності процесу соціально-психологічної адаптації підлітків-мігрантів при організації відповідної допомоги та психологічної підтримки, яка може мати особистісну орієнтацію (робота психолога з дітьми), а може відноситися до умов, в яких здійснюється життєдіяльність (навчально-виховна діяльність), і перш за все, до вдосконалення тієї спільноти і того середовища, де здійснюється безпосередня взаємодія суб'єктів освіти.

Як свідчать результати досліджень, ефективним інструментом сприяння соціально-психологічній адаптації підлітків-мігрантів є спеціально організоване освітнє середовище, толерантна соціально-педагогічна робота, яка забезпечується з урахуванням специфіки соціальних проблем і психологічного стану підлітків-мігрантів і сприяє нівелюванню виникаючих проблем соціокультурної адаптації, інтеграції підлітків-мігрантів до приймаючого співтовариства, проблем, пов'язаних з формуванням ідентичності та інтеграції в інший соціокультурний соціум [7; 8].

Доведена продуктивність побудови блочних програм. Створені державні і громадські програми підготовки дітей мігрантів. Програми містять два блоки: перший блок – лінгвістичний (вивчення англійської мови і використання рідної мови дітей в шкільній освіті); другий блок – соціально-культурний (історія США, знайомство з регіональною культурою, соціально-побутова адаптація).

Дослідники рекомендують розвиток білінгвальної освіти, основний принцип якої полягає у двомовності, двокультурності навчання. Цей принцип заснований на тому, що всі учні школи (як мігранти, так і представники більшості) можуть навчатися за двомовними програмами. Програма, заснована на принципі двомовності, була розроблена Радою з Національної Освіти для початкової і середньої школи. Вона передбачає не тільки вивчення другої мови, але й навчання здатності спілкуватися, функціонувати в двох культурах [9;10].

Існують різні варіанти програм навчання:

Варіант 1. TBE (Transitional Bilingual Education) – можливість навчатися рідною мовою з паралельним інтенсивним курсом англійської мови, після цього перейти до навчання англійською мовою.

Варіант 2. Bilingual Maintenance programs – програми з додатковим акцентом на збереження і розвиток рідної мови.

Варіант 3. Bilingual/Bicultural maintenance – програми з орієнтацією на викладання мови і культури для представників національних меншин з викладанням історії мови і культури конкретної мовної групи учнів.

Варіант 4. Bilingual/Bicultural Restorations – двомовні, двокультурні відновлювальні програми для учнів, які втратили знання рідної мови в процесі асиміляції, але бажають знати мову і культуру своїх предків.

Варіант 5. Bilingual/Bicultural Culturally Pluralistic – програми, в яких учні згідно з їх етнолінгвістичною приналежністю вчать функціонувати в двох культурах і поважати існування інших культур.

Слід відзначити, що в американських школах є спеціальна посада радника (adviser) або консультанта (counselor), який зазвичай володіє як мінімум двома мовами : англійською і мовою однієї з нацменшин, яка компактно проживає в конкретному регіоні, знає культуру, традиції і звичаї етнічної спільноти, до якої належать учні. Його основне завдання полягає в складанні індивідуальних навчальних планів для кожного учня у відповідності з його освітніми цілями і можливостями. Він надає психологічну підтримку і допомогу у випадках виникнення конфліктних ситуацій в школі і поза школою.

Отже, в США проводиться значна соціально-педагогічна робота з неповнолітніми, які мають проблеми у поведінці. Вважаємо, що американський досвід може бути використаний в Україні.

Список літератури

1. Lemert E. Human Deviance. Social Problems and Social Control / E.Lemert. – N.J.: Prentice-Hall, 2007. – 130 p.
2. Morgan H. W. Drugs in America: A Social History / H.W. Morgan. – NY: Syracuse University Press, 2001. – P. 23–45.
3. Downers D., Rock P. Understanding Deviance / D.Downers, P.Rock. – Oxford: Clarendon Press, 1998. – 369 p.
4. Фирсов М.В., Шапиро Б.Ю. Психология социальной работы / М.В.Фирсов, Б.Ю.Шапиро. – М.: «Академия», 2002. – 192 с.
5. Gallmeier T.M., Bonner B.L. University-based Interdisciplinary Training / T.M. Gallmeier, B.L. Bonner. – 1992. – №16 [4]. – P. 513 – 521.
6. Фирсов М.В., Шапиро Б.Ю. Психология социальной работы / М.В.Фирсов, Б.Ю.Шапиро. – М.: «Академия», 2002. – 192 с.
7. Nieto, S. Affirming diversity: The sociopolitical context of multicultural education /

S.Nieto. – (3rd ed.). New York: Longman, 2000. – 449 p.

8. Olsen, L. *Made in America: Immigrant students in our public schools* / L.Olsen. – New York: New Press, 1997. – 112 p.

9. Walqui, A. *Access and engagement: Program design and instructional approaches for immigrant students in secondary schools*. McHenry, IL, and Wash-

ington, DC: Delta Systems and Center for Applied Linguistics, 2000. – 107 p.

10. Freeman R. *Bilingual education and social change* / R.Freeman: Multilingual Matters. Clevedon, 1998. – 261 p.

11. Ovando, C. J., & McLaren, P. *The politics of Multiculturalism and Bilingual Education* / C.J. Ovando & P. McLaren. Boston: McGraw-Hill, 2000. – 258 p.

ORGANIZATION OF INTERCULTURAL DIALOGUE THROUGH NON-VERBAL MEANS COMMUNICATION

Filimonova N.Ju.,

*Volgograd State Technical University,
associate professor, Candidate of Philological Sciences*

Romanyuk E.S.

*Volgograd State Technical University,
senior teacher, the Department of Russian Langvich*

Abstract

The article draws attention to the need for pre-university training to acquaint foreigners with features of learning in a new country. The role of non-verbal means of communication in the process of organizing an international dialogue is analyzed.

Keywords: cross-cultural communication international dialogue, non-verbal means of communication.

Worldwide training of foreign students in the universities preceded by training in preparatory courses. During 6 – 12 months foreigners are not only learning the language and also getting acquainted with the special features of studying in a new country. In Russia pre-university stage is an obligatory component in system higher education for foreign students. At this stage, foreign students receive required level of language skills, prepare for number of general subjects and also adapt to training in educational and professional environment of Russian university [1].

The specificity of the adaptation period of foreign students is that one faculty, hostel and educational groups have people with variety of national cultures, ethnic and cultural traditions. Considering international structure of foreign groups, Russian teachers have the purpose to give in them some certain skills of intercultural communication.

Intercultural communication is purpose and way of social adaptation of foreign students. In addition, it is the form and the way of personal development of foreign students in new socio-cultural environment. If we consider cross-cultural communication as part of pedagogical communication, it is intercultural dialogue between its subjects. Training of foreign students should have a cross-cultural focus.

When organizing intercultural dialogue, non-verbal means of communication plays an important role. Nonverbal dialogue can essentially expand communicative possibilities of the foreign student who badly knows Russian, and to facilitate to him interpersonal contacts in an educational and not educational situation.

Researchers (Kendon A., Morris D., Cradlin G., etc.) consider the importance of nonverbal communications. Ones of them write, that it only supplements dialogue while others speak about autonomy of nonverbal communications from the text. From our point of view, nonverbal dialogue can serve as means of addition of

the sign maintenance and strengthen it, and can - on the contrary - to deny it. Unlike the verbal dialogue resulting in any time piece, nonverbal dialogue is limited by the present. It badly shares on components, unlike strict hierarchy of signs. It involuntarily while verbal dialogue is strictly regulated [2].

Through nonverbal means the person can express the feelings and emotions. With their help the teacher can support the weak student and encourage it, having smiled or approvingly having nodded it.

It is possible to result many examples of distinction of nonverbal means in different cultures. For example, consent gesture - a nod a head in Russian culture and its opposite value, negation gesture - in Bulgarian and Indian. Or: the big finger of a hand lifted upwards means in Russia a praise, "perfectly", and to Bangladesh - desire to take a fun with the woman [3, c.5]. Therefore the mimicry and gestures of the teacher should be clear to students and be perceived by them unequivocally.

Even silence can be the important extra linguistic communication medium. Americans hardly transfer pauses, Italians in general speak not closing a mouth, and in the east the pause is the main weapon of dialogue, let alone Finns and Indians, whose reticence was included into sayings! In Russian proverb «Silence is gold» also is reflected the relation of Russian people to silence.

Intonation is the most "difficult" nonverbal means for the foreigner studying the other language. Unfortunately, even at long residing at other country of the foreigner it is possible to learn on intonation though lexically and grammatically its speech is absolutely correct.

In teaching practice there are many examples of importance of nonverbal means of intercultural dialogue. S. G.Ter-Minasova tells, how students from Thailand have refused to attend lectures on the Russian literature because it seemed to them, that the teacher